

1 RECHTEN EN VERPLICHTINGEN VAN ECHTGENOTEN

1.1 ALGEMEEN

De wet regelt in de titels 6, 7 en 8 de vermogensrechtelijke gevolgen van het huwelijk. De titels 7 en 8 hebben betrekking op de stelsels van huwelijksvermogensrecht die ingevolge de wet gelden of die bij huwelijkse voorwaarden kunnen worden overeengekomen. Titel 6 geeft, hieraan voorafgaande, regels met betrekking tot de volgende onderwerpen:

- a. De onderhoudsverplichtingen van de echtgenoten jegens elkaar.
- b. De aansprakelijkheid van de echtgenoten voor bepaalde huishoudelijke schulden.
- c. De bescherming van de echtgenoten tegen elkaar. Een echtgenoot heeft in bepaalde gevallen toestemming nodig van de andere echtgenoot voor het aangaan van een rechtshandeling waarmee het belang van beiden is gemoeid.
- d. De inhoud van het begrip bestuur. Dit betreft zowel het bestuur van de eigen goederen van een echtgenoot als het bestuur van goederen die behoren tot een huwelijksgemeenschap.
- e. De informatieplicht van echtgenoten jegens elkaar met betrekking tot hun bestuur en de stand van hun vermogen.
- f. Vergoedingsrechten. Deze worden niet hier besproken, maar bij de vergoedingsrechten die kunnen ontstaan bij de wettelijke beperkte en algehele gemeenschap van goederen en bij de uitsluiting van iedere gemeenschap van goederen (zie hoofdstuk 6 en paragraaf 16.2).

De in titel 6 gegeven regels gelden ongeacht het stelsel van huwelijksvermogensrecht dat tussen de echtgenoten van kracht is en zijn in beginsel van dwingend recht. Slechts daar waar de wetgever dit aangeeft, kan van de wettelijke regeling worden afgeweken.

Van de wettelijke regel waarbij rechten aan crediteuren van de echtgenoten worden toegekend, artikel 1:85, kan door de echtgenoten vanzelfsprekend niet worden afgeweken. Dit geldt ook voor de gezinsbeschermende bepalingen van artikel 1:88 en 89. Van de wettelijke bepalingen met betrekking tot de onderhoudsverplichtingen van de echtgenoten jegens elkaar kunnen de echtgenoten slechts afwijken door de bijdrageplicht in de kosten van de huishouding anders te regelen dan in artikel 84 leden 1 en 2 wordt bepaald. Artikel 81, dat de echtgenoten verplicht elkaar het nodige te verschaffen, is echter van dwingend recht, hetgeen betekent dat artikel 81 een overeengekomen regeling ook altijd ter zijde kan schuiven.

**1.2 DE ONDERHOUDSVERPLICHTINGEN VAN DE ECHTGENOTEN JEGENS ELKAAR;
ARTIKEL 1:81**

De onderhoudsverplichtingen van de echtgenoten jegens elkaar zijn neergelegd in artikel 1:81, 82 en 84.

Blijkens de eerste zin van artikel 1:81 zijn de echtgenoten elkaar getrouwheid, hulp en bijstand verschuldigd. Dit zijn verplichtingen van niet-vermogensrechtelijke aard die niet kunnen worden afgedwongen en op de niet-naleving waarvan ook geen sanctie staat. Geheel zonder betekenis zijn deze verplichtingen echter niet. De echtgenoot die jegens de ander aanspraak maakt op vergoeding van door hem voor (het bedrijf van) die ander verrichte werkzaamheden, kan tegengeworpen krijgen dat het verrichten van deze werkzaamheden berustte op zijn verplichting tot het verlenen van hulp of bijstand, zodat voor een vergoeding van die werkzaamheden geen plaats is.¹ De regel kan, zo gezien, voor een echtgenoot soms een negatieve betekenis hebben, al denk ik dat een echtgenoot in het algemeen ook geen vergoeding zou ontvangen voor door hem ten behoeve van de andere echtgenoot verrichte werkzaamheden als de verplichting tot getrouwheid, hulp en bijstand uit de wet zou worden geschrapt (zie paragraaf 16.4).

De tweede zin van artikel 81 zegt dat de echtgenoten verplicht zijn elkaar het nodige te verschaffen. Onder het nodige wordt hier verstaan het materieel nodige. Deze bepaling is de grondslag van de onderhoudsverplichtingen van de echtgenoten jegens elkaar die wordt uitgewerkt in artikel 1:84 leden 1 en 2, de verplichting van ieder van de echtgenoten om bij te dragen in de kosten van de huishouding.

Het recht op gebruik dat een echtgenoot heeft van de goederen die aan de andere echtgenoot in privé toebehoren of die als gemeenschapsgoed onder het bestuur van die andere echtgenoot staan, kan op artikel 81 worden gebaseerd. Nodig is dit echter niet. Artikel 1:90 lid 2 kent de echtgenoten over en weer het genot en gebruik van die goederen toe 'overeenkomstig de huwelijksverhouding'. De hieruit voortvloeiende verplichting tot verschaffing van het genot en gebruik kan men als een zelfstandige verplichting zien naast de verplichting tot verschaffing van het nodige op grond van artikel 81.

Bij de vraag naar de omvang van de verplichting tot verschaffing van het nodige kan niet de norm van het alimentatierecht worden toegepast. De verplichting tot verschaffing van het nodige bestaat, in tegenstelling tot de verplichtingen die voortvloeien uit het alimentatierecht, ook als de andere echtgenoot zich in redelijkheid voldoende inkomsten tot levensonderhoud kan verwerven. De uit artikel 81 voortvloeiende, op geld waardeerbare, verplichtingen van de echtgenoten, berusten op het huwelijk en de daarmee samenhangende verantwoordelijkheid van de echtgenoten voor elkaar. Voor zover hier een maatstaf tot

1 Vergelijk de uitspraak van het hof in HR 2 april 1976, NJ 1976, 450 (Modehuis Nolly).

vaststelling van het nodige kan worden aangelegd, wordt die bepaald door hetgeen mogelijk en gebruikelijk is in dit gezin.²

Artikel 81 is uitgewerkt in artikel 1:84, maar heeft naast dit artikel zelfstandig betekenis. De echtgenoten kunnen van de in artikel 84 gegeven regels afwijken, maar die afwijking kan, zoals eerder gezegd, de verplichting tot verschaffing van het materieel nodige op grond van artikel 81 niet terzijde stellen.

1.3 DE VERPLICHTING TOT VERZORGING EN OPVOEDING VAN DE KINDEREN; ARTIKEL 1:82

Artikel 82 verplicht de echtgenoten jegens elkaar de tot het gezin behorende minderjarige kinderen te verzorgen en op te voeden en kosten van die verzorging en opvoeding te dragen. Artikel 82 heeft zowel een ideële als een materiële betekenis: het verplicht niet alleen tot het verrichten van verzorgende en opvoedende handelingen, maar ook om de daaraan verbonden kosten te dragen.

Uit de tekst van het artikel blijkt dat onder kinderen niet alleen de eigen kinderen van de echtgenoten tezamen worden verstaan, maar ook de geadopteerde kinderen, de kinderen van een der echtgenoten en pleegkinderen. Blijkens de wetsgeschiedenis moet 'tot het gezin behorend' ruim worden uitgelegd. Ook als kinderen om opvoedkundige redenen buiten het gezin zijn geplaatst, behoren zij nog tot het gezin. Pleegkinderen behoren alleen tot het gezin als tot hun opname door beide echtgenoten is besloten. Indien de echtgenoten in onderling overleg gescheiden wonen en de kinderen bij een van de ouders verblijven, heeft opname van een pleegkind door een van de echtgenoten zonder toestemming van de ander geen financiële gevolgen voor de andere echtgenoot.³

De uit artikel 82 voortvloeiende verplichtingen gelden alleen tijdens het huwelijk. Blijkens HR 23 mei 1975, NJ 1976, 412, kan een ouder, die, na ontbinding van het huwelijk alleen de kosten van verzorging en opvoeding van de kinderen heeft gedragen, niet – na verloop van tijd – met een beroep op artikel 82 de andere ouder tot een bijdrage in die kosten dwingen. De Hoge Raad wijst er voor dit standpunt op dat de inhoud van de titel slechts geldt zolang het huwelijk in stand blijft, terwijl de meeste bepalingen ook niet voor toepassing na ontbinding van het huwelijk in aanmerking komen. Ter versterking van het standpunt dat artikel 82 na echtscheiding niet meer van toepassing is, gaat de Hoge Raad uitvoerig in op de (destijds) gebruikelijke gang van zaken, die inhield dat na echtscheiding

2 Het voorstel om de zin: Zij zijn verplicht elkaar het nodige te verschaffen, te vervangen door: Zij zijn verplicht elkaar te voorzien van levensonderhoud volgens hun staat, inkomen en vermogen (amendement-Berkhouwer) is blijkens de wetsgeschiedenis (Van Zeben I, p. 234 e.v.) niet aanvaard, omdat de wetgever de vrijheid van de rechter bij het toekennen van het nodige niet aan criteria heeft willen binden.

3 Nota naar aanleiding van het verslag, Kamerstuk 27 084, nr. 5, p. 5.

een van de echtgenoten tot voogd werd benoemd waarna die echtgenoot de zeggenschap had over de opvoeding en verzorging van de kinderen en daarmee tevens de levensstandaard van de kinderen bepaalde. Voorts wordt dan naar behoefte en draagkracht een uitkering ten behoeve van het kind vastgesteld en de Hoge Raad achtte het niet aannemelijk dat met voorbijgaan van de daarbij behorende rechtsgang een ouder jegens de ander verhaal zou kunnen uitoefenen voor de, door de eerste, in het verleden ten behoeve van de kinderen gedane uitgaven.

Dit laatste argument geldt niet meer nu de wettelijke regeling met betrekking tot het ouderlijk gezag na echtscheiding ingrijpend is gewijzigd. Blijkens artikel 1:251 BW blijven de ouders na echtscheiding in beginsel gezamenlijk belast met het ouderlijk gezag. In dit geval bepalen beide ouders nog steeds de levensstandaard en daarmee het bedrag dat aan de verzorging en opvoeding van het kind besteed moet worden. Niettemin neem ik aan dat het standpunt van de Hoge Raad dat artikel 82 zijn betekenis na de ontbinding van het huwelijk verliest, nog steeds geldt, omdat titel 6 na echtscheiding in zijn geheel niet meer geldt en artikel 82 nauw samenhangt met artikel 84.

Artikel 82 spreekt uitdrukkelijk alleen van minderjarige kinderen. Voor de wetswijziging van 2001 sprak artikel 82 van 'kinderen'. De Hoge Raad had echter meermalen beslist dat artikel 82 ook toen al niet gold voor meerderjarige kinderen.⁴ Draagt een echtgenoot bij in het levensonderhoud van een meerderjarig kind dan kan hij de kosten daarvan dus niet krachtens artikel 82 verhalen op de andere echtgenoot.

De vraag is nog welke betekenis artikel 82 heeft naast artikel 84. In lid 1 van artikel 84 worden immers de kosten van verzorging en opvoeding van de kinderen tot de kosten van de huishouding gerekend en wordt bepaald hoe deze kosten door de echtgenoten moeten worden gedragen. Mijns inziens heeft artikel 82 zelfstandig betekenis omdat een echtgenoot de ander tot een bijdrage in de kosten van verzorging kan dwingen, ook al zou die ander op grond van een bij huwelijkse voorwaarden getroffen regeling niet tot die bijdrage gehouden zijn. Te denken valt hierbij aan een nihilbeding waarbij de man alle kosten van de huishouding voor zijn rekening neemt. Zou hij in een bepaald geval niet in staat zijn om die kosten te voldoen, dan kan hij ondanks het beding met een beroep op artikel 82 de vrouw, indien zij hiertoe in staat is, tot het geven van een bijdrage in de kosten van verzorging en opvoeding van de kinderen dwingen.⁵

4 HR 23 mei 1975, NJ 1976, 412; HR 28 april 1995, NJ 1996, 102.

5 Daarvoor heeft mijns inziens dan ook geen beroep te worden gedaan op art. 84 lid 5, de mogelijkheid om de regeling in huwelijkse voorwaarden met behulp van de rechter terzijde te stellen.

1.4 DE KOSTEN VAN DE HUISHOUDING; ARTIKEL 1:84

Artikel 84 geeft aan hoe de kosten van de huishouding, daaronder begrepen de kosten van verzorging en opvoeding van de kinderen, door de echtgenoten moeten worden gedragen.

Wat onder het begrip ‘kosten van de huishouding’ valt, is in de wet niet omschreven. Daaronder dient mijns inziens te worden verstaan de kosten die in een gezin plegen te worden gemaakt ten behoeve van het lichamelijk en geestelijk welzijn van de leden van het gezin.⁶ Daarbij zijn de omstandigheden waarin het gezin zich bevindt, de leefgewoonten, van belang. Die gewoonten en omstandigheden zullen van geval tot geval verschillen, en daarom kan een precieze voor alle gevallen geldende regel niet gegeven worden. Wel moet bij de vraag naar de inhoud van het begrip rekening worden gehouden met de verplichting van de echtgenoten elkaar het nodige (in materieel opzicht) te verschaffen zodat het begrip ruim moet worden opgevat.⁷

Tot de kosten van de huishouding behoren de kosten van voeding, kleding en huisvesting zoals de huur van de gezinswoning en de rente van de hypothecaire geldlening⁸ die is aangegaan ter financiering van een gemeenschappelijk bewoonde woning of een woning die – in onderling overleg – door slechts een van de echtgenoten wordt bewoond. Ook de kosten van scholing, medische verzorging, (netto)kosten van het woon-werkverkeer, vakantie-reizen, bezoek aan schouwburg en bioscoop vallen onder dit begrip. Indien de echtgenoten huwelijkse voorwaarden maken kunnen zij daarin omschrijven wat onder kosten van de huishouding moet worden verstaan. Valt een uitgave niet onder de kosten van de huishouding, dan mist artikel 84 – dan wel de in de huwelijkse voorwaarden getroffen regeling omtrent de draagplicht van die kosten – toepassing. De uitgave dient dan te worden gedragen door – in beginsel – de echtgenoot die de daaraan ten grondslag liggende overeenkomst is aangegaan.

Een bekende vraag is of de inkomstenbelasting behoort tot de kosten van de huishouding. Mijns inziens is het niet redelijk ten aanzien van deze schulden de echtgenoten onderling tot bijdrage te verplichten zodat deze schulden als niet-huishoudelijke schulden moeten worden beschouwd.⁹ De consequentie hiervan is dat onder het inkomen waaruit

6 Zie in min of meer gelijke zin Klaassen-Eggens-Luijten, p. 15.

7 Ook ziektekosten en kosten van (langdurige) verpleging zijn kosten van de huishouding, zie A.G. Lubbers in WPNR 5070 (1970), Antw. Rvr.

8 Zie HR 27 januari 2006, NJ 2008, 564 en HR 29 juni 2012, NJ 2012, 409. In dit laatste arrest overwoog de HR dat tot de kosten van de huishouding in het algemeen moet worden gerekend wat in het huishouden verteerd of verbruikt wordt en hetgeen ten behoeve van het draaiende houden van de huishouding wordt uitgegeven. Daartoe behoren – aldus de HR – huisvestingskosten zoals huurtermijnen en rentebetaling van de hypothecaire lening aangegaan ter financiering van de echtelijke woning, maar niet aflossingen op de lening of premiebetaling voor een overeenkomst van levensverzekering, aangegaan om met het opgebouwde kapitaal de lening af te lossen.

9 Zo ook Asser-De Boer 2016, nr. 151; H.C.F. Schoordijk, De in uitsluiting van iedere gemeenschap gehuwde echtgenoten en de fiscus, WPNR 5291 (1975).

de kosten van de huishouding moeten worden bestreden dient te worden verstaan: het inkomen na aftrek van de inkomstenbelasting. De echtgenoten zouden anders ook de kans lopen in de kosten van de huishouding te moeten bijdragen uit gelden waarover zij nooit (gezien de loonbelasting) de beschikking hebben gehad. Echtgenoten zijn overigens vrij in hun keuze om in de huwelijkse voorwaarden de belastingen al dan niet onder de kosten van de huishouding te brengen.

Schulden die zijn aangegaan om daarmee de kosten van de huishouding te betalen, kunnen eveneens als kosten van de huishouding worden gezien en kunnen, ook al zijn zij aangegaan door slechts één van de echtgenoten, overeenkomstig artikel 84 of overeenkomstig de afspraak die de echtgenoten dienaangaande in de huwelijkse voorwaarden hebben gemaakt, ten laste van beide echtgenoten worden gebracht.¹⁰

Artikel 84 lid 1 brengt de hiervoor genoemde kosten achtereenvolgens ten laste van:

- a. het gemeenschappelijk inkomen;
- b. de privé-inkomens van de echtgenoten naar evenredigheid;
- c. het gemeenschappelijk vermogen; en
- d. de privévermogens van de echtgenoten naar evenredigheid.

Met gemeenschappelijk inkomen en gemeenschappelijk vermogen is in dit artikel niet bedoeld: het gezamenlijke inkomen of vermogen, maar het inkomen en vermogen dat valt in – behoort tot – een tussen de echtgenoten bestaande huwelijksgemeenschap.

Het begrip inkomen is in de wet niet omschreven. Blijkens de wetsgeschiedenis moet hieronder worden verstaan het inkomen uit arbeid en vermogen. De winst die wordt ingehouden in een besloten vennootschap waarvan een echtgenoot directeur-(groot)aandeelhouder is, valt hier mijns inziens niet onder omdat deze winst niet direct voor de betaling van de kosten van de huishouding kan worden aangewend (vgl. ook HR 2 september 2005, NJ 2006, 29). De echtgenoten kunnen echter bij huwelijkse voorwaarden deze winst tot het inkomen rekenen.

Het gaat bij artikel 84 lid 1 om de vraag wie van de echtgenoten de kosten van de huishouding moet dragen. Blijkens het slot van artikel 84 lid 1 geldt de regeling niet voor zover bijzondere omstandigheden zich daartegen verzetten. Dit betekent dat van de volgorde, genoemd in lid 1, kan worden afgeweken. Men kan denken aan het geval dat de echtelijke woning tot het gemeenschappelijk vermogen behoort, maar de inkomsten van de echtgenoten onvoldoende zijn om de rente van de hypothecaire lening te voldoen. Indien er overigens geen gemeenschappelijk vermogen is en één van de echtgenoten wel privévermogen heeft, lijkt het redelijk dat deze echtgenoot de rente uit zijn privévermogen voldoet in plaats van deze ten laste te brengen van het gemeenschappelijk vermogen, hetgeen waarschijnlijk zou inhouden dat de woning moet worden verkocht.

¹⁰ Zie HR 4 oktober 2019, ECLI:NL:HR:2019:1532.

Indien echtgenoten in algehele gemeenschap van goederen zijn getrouwd, kan een echtgenoot privévermogen hebben doordat bij een verkrijging krachtens erfrecht of schenking een uitsluitingsclausule is gemaakt. Indien het bedrag dat de erfgenaam of begiftigde in privé toekomt is overgeboekt naar een bankrekening die tot het gemeenschappelijk vermogen behoort, behoort ook dit bedrag door vermenging tot het gemeenschappelijk vermogen. De betreffende echtgenoot krijgt in dat geval in privé een vordering op de gemeenschap ter grootte van het overgeboekte bedrag omdat de gemeenschap ten koste van zijn privévermogen is verrijkt. Deze vordering, onderdeel van het privévermogen van de echtgenoot, blijft, aldus HR 5 april 2019, ECLI:NL:HR:2019:504, onverminderd bestaan als ten laste van de tot de gemeenschap behorende bankrekening uitgaven zijn gedaan, want betalingen ten laste van het gemeenschapsvermogen worden vermoed de voldoening van een gemeenschapsschuld te betreffen zodat zij tot op tegenbewijs ten laste van het gemeenschappelijk vermogen komen en niet ten laste van het privévermogen van de echtgenoten.

Op grond van artikel 84 komen de kosten van de huishouding, als het gemeenschappelijk vermogen niet toereikend is, ten laste van de privévermogens naar evenredigheid. De Hoge Raad is in het hiervoor genoemde arrest van mening dat indien de echtgenoot uit zijn privévermogen had moeten bijdragen aan de kosten van de huishouding maar dit niet heeft gedaan, de andere echtgenoot, en niet de gemeenschap, jegens hem een aanspraak heeft tot vergoeding. De Hoge Raad komt vermoedelijk tot deze algemene uitspraak omdat, zoals hiervoor aangegeven, indien de kosten van de huishouding niet uit het gemeenschappelijk vermogen bekostigd kunnen worden, deze kosten ten laste komen van de privévermogens van de echtgenoten naar evenredigheid en de ene echtgenoot dus een groter aandeel in de kosten kan hebben voldaan dan de andere. Dat hoeft echter niet het geval te zijn. Stel dat in een geval als door de Hoge Raad behandeld de gemeenschap in enig jaar slechts de bankrekening omvat met een saldo van € 40.000 en de vrouw in privé een vordering heeft op de gemeenschap van € 30.000. De man heeft geen privévermogen. Het saldo van de gemeenschap bedraagt dus € 10.000. De kosten van de huishouding bedragen € 20.000 en worden geheel ten laste van de bankrekening voldaan. Mijns inziens komt dan € 10.000 ten laste van de gemeenschap, waarvan het saldo vervolgens € 0 is zodat de overige € 10.000 ten laste van het privévermogen van de vrouw moet worden voldaan. Dit wordt bereikt door de vordering van de vrouw op de gemeenschap met € 10.000 te verminderen. In dit geval ontstaat geen vordering van de man op de vrouw omdat hij geen privévermogen heeft en daaruit dus niets behoefde bij te dragen. Als in dit voorbeeld de man ook een privévermogen zou hebben van € 30.000, zou het tekort groot € 10.000 voor gelijke delen ten laste moeten komen van de echtgenoten. De man zou dan € 5.000 aan de gemeenschap moeten vergoeden, de vordering van de vrouw op de gemeenschap zou met € 5.000 moeten worden verminderd. Ook dan ontstaat geen vordering van de man op de vrouw.

Weinig begrijpelijk is ook het standpunt van de Hoge Raad in dit arrest dat kosten van de huishouding altijd gemeenschapsschulden zijn, uit welk vermogen zij ook worden voldaan. Dat leidt tot de vraag hoe het dan kan dat een gemeenschapsschuld uit privévermogen wordt voldaan zonder dat een vergoedingsrecht ontstaat. Veel begrijpelijker is het om de draagplicht van artikel 84 te zien als leidend tot een schuld van het vermogen dat de schuld moet dragen.

Wanneer de kosten van de huishouding in enig jaar niet uit de inkomens of de vermogens van de echtgenoten kunnen worden betaald, komt de daardoor ontstane schuld ten laste van ieder der echtgenoten voor de helft, althans wanneer zij in de wettelijke beperkte of algehele gemeenschap van goederen zijn getrouwd. Zijn de echtgenoten buiten iedere gemeenschap van goederen getrouwd, dan hangt de draagplicht af van hetgeen daarover in de huwelijksvoorwaarden is bepaald. Is afgesproken dat de kosten van de huishouding uitsluitend ten laste van een van de echtgenoten komen, dan zal deze ook de schuld alleen moeten dragen. Is afgesproken dat de echtgenoten naar rato van ieders inkomen en vermogen bijdragen in de kosten van de huishouding, dan komt mijns inziens het tekort ten laste van ieder van de echtgenoten naar rato van de inkomens en/of vermogens van dat jaar. Blijkens het eerdergenoemde arrest van de Hoge Raad van 4 oktober 2019 kunnen deze kosten echter ook, als beide echtgenoten over onvoldoende inkomen en vermogen beschikken, op grond van de redelijkheid en billijkheid ten laste van ieder van de echtgenoten voor de helft worden gebracht. Een en ander hangt mijns inziens sterk van de omstandigheden af. Als slechts een van de echtgenoten inkomsten heeft en door omstandigheden ontstaat in enig jaar een tekort dat in het volgende jaar uit de inkomsten ingelopen wordt, lijkt het redelijk het tekort – achteraf – geheel voor rekening te brengen van de echtgenoot die het inkomen had.

In artikel 84 lid 2 is de verplichting van de echtgenoten neergelegd om overeenkomstig de draagplicht bij te dragen in de kosten van de huishouding. Deze bijdrageplicht, of fourneerplicht, is noodzakelijk omdat de regeling van artikel 84 lid 1 alleen intern werkt. Een crediteur die op een van de echtgenoten een vordering heeft tot betaling van de kosten van de huishouding kan, artikel 85 buiten beschouwing latend, alleen die echtgenoot aanspreken.¹¹ Die echtgenoot is wel de overeenkomst met betrekking tot de kosten van de huishouding aangegaan, maar het is heel wel mogelijk dat niet hij, maar de ander over de middelen beschikt om die kosten te voldoen en die kosten dient te dragen. Van de laatste

11 Ook een bepaling in huwelijksvoorwaarden dat de kosten van de huishouding voor rekening van beide echtgenoten komen heeft alleen interne werking zodat creditoren niet met een beroep op die bepaling ook de echtgenoot-niet-debiteur kunnen aanspreken, zie WPNR 5270 (1974), Antw. Rvr. H.C.F. Schoordijk, De in uitsluiting van iedere gemeenschap gehuwde echtgenoten en de fiscus, WPNR 5291 (1975), wijst erop dat, indien uit de bepaling een vordering van de ene echtgenoot op de ander ontstaat (vanwege diens bijdrageverplichting), iedere crediteur bij wijze van derdenbeslag verhaal kan zoeken op die echtgenoot. In de praktijk zal een crediteur bestaan en omvang van die vordering moeilijk kunnen vaststellen.

echtgenoot kan de echtgenoot-debiteur dan rechtstreeks de bijdrage tot betaling van de kosten vorderen. Zou deze bijdrageplicht niet zijn opgenomen dan zou strikt genomen, de echtgenoot-debiteur eerst met behulp van bijvoorbeeld een bankkrediet de kosten van de huishouding moeten zien te betalen waarna deze later weer teruggevorderd kunnen worden van de andere echtgenoot.

Ook voor de bijdrageplicht geeft artikel 84 lid 2 aan het slot de regel dat deze slechts geldt voor zover bijzondere omstandigheden zich daartegen niet verzetten. Bij inkomens zullen de bijzondere omstandigheden zich niet zo snel voordoen. Gemakkelijk voorstelbaar is echter dat bij een bijdrageplicht uit de vermogens de bankrekening eerder aangesproken moet worden dan dat goederen te gelde moeten worden gemaakt.

In artikel 84 lid 1 wordt geen termijn genoemd waarbinnen het inkomen moet worden bepaald. In het algemeen neemt men aan dat artikel 84 lid 1 betrekking heeft op het jaar-inkomen.¹² Voor de vermogens geldt mijns inziens dat voor de bijdrageplicht bepalend is het vermogen op het tijdstip waarop aan de bijdrageplicht moet worden voldaan.

Artikel 84 lid 1 en 2 spreken niet over de kosten van de gezamenlijke huishouding. Toen de verplichting van de echtgenoten tot samenwoning nog in de wet was opgenomen (het desbetreffende artikel 83 is met ingang van 22 juni 2001 vervallen) stond vast dat de regeling gold zowel als de echtgenoten samenwoonden als wanneer zij in onderling overleg niet samenwoonden of het niet-samenwonen het gevolg was van een gewichtige reden. Werde de samenwoning verbroken als gevolg van onredelijk gedrag van een der echtgenoten, dan vonden wij een regeling in het inmiddels ook vervallen artikel 84 lid 6. Woonden de echtgenoten niet samen zonder dat sprake was van onderling overleg of onredelijk gedrag dan bleef, aldus HR 25 juni 1971, NJ 1972, 58, de verplichting van artikel 81 tweede zin over, zodat de echtgenoten ook in dat geval over en weer tot het betalen van levensonderhoud verplicht waren. Het is de vraag of dit laatste nog geldt nu de verplichting tot samenwoning is vervallen. Verdedigbaar lijkt mij dat, nu de wet geen verplichting bevat tot samenwoning, geen onderscheid meer kan worden gemaakt in de gevallen van niet samenwoning zodat de regeling van artikel 84 altijd van kracht blijft.¹³ Dit is in zoverre van belang dat een echtgenoot die op grond van artikel 81 aan de ander het nodige moet verschaffen daarbij rekening mag houden met de behoefte van de echtgenoot. Zou de andere echtgenoot dus voldoende inkomsten of vermogen hebben om de kosten van zijn huishouding te betalen dan kan hij geen aanspraak maken op een bijdrage. Dit is anders bij toepassing van artikel 84. Als de echtgenoten A en B (buiten gemeenschap van goederen gehuwd) gescheiden wonen, A een inkomen heeft van 100 en B een inkomen van 50 terwijl de kosten van ieders afzonderlijke huishouding 45 bedragen, dan komen de gezamenlijke kosten van deze afzonderlijke huishoudens groot 90 bij toepassing van artikel 84 voor

12 Zo ook De Bruijn 2019, II.8; Klaassen-Luijten-Meijer, nr. 27; Asser-De Boer 2016, nr. 152.

13 Zo ook Asser-De Boer 2016, nr. 162.

rekening van A en B naar rato van ieders inkomen. A moet dus $\frac{2}{3}$ of 60 betalen en B $\frac{1}{3}$ of 30. Indien artikel 81 van toepassing is geldt dit niet: dan moeten A en B ieder hun eigen kosten betalen. Ik kan mij overigens ook voorstellen dat, al maakt de wet geen onderscheid meer bij de bijdrageplicht in de kosten van de huishouding tussen al dan niet samenwonen, de rechter dit onderscheid wel maakt en artikel 84 alleen van toepassing acht als de echtgenoten samenwonen of niet samenwonen in onderling overleg.

Afwijken bij schriftelijke overeenkomst

Artikel 84 lid 3 geeft de echtgenoten sinds 22 juni 2001¹⁴ de mogelijkheid om bij schriftelijke overeenkomst van de eerste twee leden af te wijken. Vóór dit tijdstip was daarvoor een overeenkomst van huwelijkse voorwaarden vereist. Naar aanleiding van een bij de totstandkoming van de wet door de staatssecretaris gemaakte opmerking is de vraag gerezen of de echtgenoten, als zij na de inwerkingtreding van de wet huwelijkse voorwaarden maken en daarin een regeling opnemen met betrekking tot de kosten van de huishouding, zij ook alleen bij huwelijkse voorwaarden van die regeling kunnen afwijken.¹⁵ De staatssecretaris was kennelijk van mening dat dit inderdaad het geval is omdat door het opnemen van deze regeling in de huwelijkse voorwaarden die regeling daardoor als overeenkomst van huwelijkse voorwaarden moest worden beschouwd en – dus – alleen bij huwelijkse voorwaarden kon worden gewijzigd. Deze opvatting van de staatssecretaris is niet juist. Door de wetwijziging valt een regeling over de kosten van de huishouding niet meer onder het begrip huwelijkse voorwaarden. De regeling wordt ook geen regeling van huwelijkse voorwaarden als hij in een overeenkomst van huwelijkse voorwaarden is opgenomen en dus kan ook in dat geval daarvan bij schriftelijke overeenkomst worden afgeweken.

Geschillen

Artikel 84 lid 4 geeft de echtgenoten de mogelijkheid de rechter te hulp te roepen bij geschillen die rijzen over toepassing van lid 1 en 2 van artikel 84. Het gaat om een verzoekschriftprocedure waarbij de rechter een beschikking kan geven.

Blijkens artikel 84 lid 5 kan de rechter op grond van gewijzigde omstandigheden een gegeven beschikking of een door de echtgenoten getroffen regeling met betrekking tot de kosten van de huishouding wijzigen. De rechter heeft hierbij mijns inziens de bevoegdheid de wijziging terug te laten werken tot een tijdstip waarop de omstandigheden zich hebben gewijzigd. Ook kan een overeengekomen regeling met behulp van artikel 6:248 lid 2 BW buiten werking worden gesteld.

14 Tijdstip van in werking treden van de Wet van 31 mei 2001 tot wijziging van de titels 6 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (rechten en plichten echtgenoten en geregistreerde partners), Stb. 2001, 275.

15 Zie J. van Duyvendijk-Brandt en W.G. Huijgen, Art. 1:84 lid 3 BW: Huwelijkse voorwaarden of schriftelijke overeenkomst, WPNR 6479 (2002) p. 197-198.

Ik wijs voor het belang van deze mogelijkheid in dit verband op het nihilbeding. Moet krachtens dit beding een van de echtgenoten alle kosten van de huishouding dragen en is hij daartoe door gewijzigde omstandigheden (waaronder mijns inziens ook vallen niet uitgekomen toekomstverwachtingen) niet in staat, dan kan het beding met behulp van de rechter zowel tijdelijk als blijvend – en met terugwerkende kracht – buiten werking worden gesteld.

Verrekening van teveel betaalde kosten

Omdat echtgenoten in het algemeen van hun uitgaven geen boekhouding bijhouden en zich bij die uitgaven ook niet nauwgezet aan de wettelijke of overeengekomen bijdrageplicht zullen houden, kan het gemakkelijk gebeuren dat een echtgenoot meer bijdraagt aan de kosten van de huishouding dan waartoe hij op grond van de wet of van de regeling in de huwelijkse voorwaarden gehouden is. Die echtgenoot kan dat meerdere dan in beginsel van de andere echtgenoot vorderen, zoals ook werd beslist in HR 29 april 1994, NJ 1995, 561 (Ter Kuile-Kofman). De Hoge Raad meende in dit arrest ook dat, indien (wat vaak het geval zal zijn) die vordering pas bij het einde van het huwelijk wordt ingesteld, tegen afrekening bij het einde van het huwelijk het praktische bezwaar bestaat dat de benodigde gegevens dan niet meer voorhanden zijn. Daarom dient, aldus de Hoge Raad, de afrekening periodiek plaats te vinden na afloop van elk kalenderjaar. Wordt door een echtgenoot niet op dat tijdstip verrekening gevorderd, dan behoeft de andere echtgenoot de vordering tot verrekening niet bij het einde van het huwelijk te verwachten en heeft de tot vergoeding gerechtigde echtgenoot – aldus de Hoge Raad – zijn recht verwerkt. Deze opvatting voorkomt enerzijds dat na afloop van het huwelijk alsnog problemen over de verrekening ontstaan terwijl er onvoldoende gegevens zijn om die verrekening uit te voeren. In zoverre valt hiervoor ook iets te zeggen. Anderzijds valt niet goed in te zien waarom een echtgenoot de vordering tot verrekening niet behoeft te verwachten alleen omdat na afloop van een kalenderjaar niet verrekend is. Echtgenoten verrekenen nu eenmaal nooit periodiek. Het lijkt mij niet altijd redelijk om de tot verrekening gerechtigde echtgenoot de dupe te laten worden van de tussen echtgenoten gebruikelijke onzakelijkheid, al moet worden toegegeven dat een vordering tot verrekening achteraf vaak onwenselijk is.

In zijn arrest van 15 september 2006, NJ 2007, 217, is de Hoge Raad vermoedelijk van deze stringente opvatting teruggekomen. In het voorgelegde geval waren de echtgenoten buiten iedere gemeenschap van goederen getrouwd en was in de huwelijkse voorwaarden bepaald dat de kosten van de huishouding alleen gedragen werden door de man. Voorts was in de huwelijkse voorwaarden een vervalbeding opgenomen, inhoudende dat de vordering van de vrouw op de man, indien zij in afwijking van die afspraak in enig jaar aan de kosten van de huishouding had bijgedragen, verviel aan het eind van het kalenderjaar, volgende op dat waarin die kosten waren voldaan. De vrouw voldeed gedurende enkele jaren de kosten van de huishouding en vorderde deze bij het einde van het huwelijk van